

Oppfølgingsgrupper

Regjeringa vil prøve ut ei ordning med oppfølgingsgrupper for å sikre god og tverrfagleg oppfølging etter lauslating frå fengsel.

Bemanning og kompetanseutvikling

Oppfølginga av unge lovbrytarar vil i fleire tilfelle krevje meir personell enn andre grupper. Bemanningsnivået vil vere avhengig av den konkrete utforminga og bruken av dei ulike tiltaka. Regjeringa vil komme tilbake til korleis løyvingane skal tilpassast, i samband med dei årlege budsjetta. Kompetansen hos samarbeidande profesjonar må styrkjast.

Tverrfagleg samarbeid

- Regjeringa går inn for å utvikle rutinar for korleis foreldre, politi, barnevern, skule, helsevesen, domstolar og kriminalomsorga skal samarbeide når barn og unge bryt lova.
- Regjeringa foreslår at det bør utviklast eit tettare samarbeid mellom rettsvesen og barnevern. Straffelova og barnevernlova bør gjennomgåast med tanke på å få dette til.
- Personundersøking, individuell plan og etablering av ei mentorordning skal vere sentrale element for å sikre ei individuell og heilskapleg oppfølging av unge lovbrytarar i fengsel. Det er viktig at dei planane som kriminalomsorga har sjølv, blir samordna med den individuelle planen etter helse- og sosialøvgivinga som for mange av dei aktuelle personane bør liggje føre og vere operative ved lauslating.

Forskning og utviklingsarbeid

- Regjeringa vil stimulere til ytterlegare forskning om unge lovbrytarar, inkludert bruken av straff og tvang og effekten av dette. Forskinga bør også omfatte unge lovbrytarar med minoritetsbakgrunn, som er ei særleg utsett gruppe.
- Det er nødvendig at prinsipp og metodar for arbeidet med unge lovbrytarar blir drøfta breitt og tverrfagleg. Regjeringa vil setje i gang eit slikt arbeid.

Framtidig organisering av reaksjonssystemet

Regjeringa foreslår å setje ned eit utval som skal komme med forslag til alternative straffereaksjonar overfor unge lovbrytarar. Det vil høyre med til mandatet til dette utvalet å vurdere om det kan vere formålstenleg å leggje om i retning av eit mogleg einspora system med ein prosess der ein eller fleire reaksjonar blir fastsette samtidig for unge lovbrytarar under 18 år. Utvalet skal i vurderinga av forslag til alternative straffereaksjonar ta omsyn til at svært mange av dei unge lovbrytarane som sit i fengsel per i dag, har utanlandsk bakgrunn, og ta omsyn til dei særskilte behova som denne gruppa kan ha.

www.jd.dep.no

Faktaark

Stortingsmelding om unge lovbrytere

Regjeringa vil redusere bruken av fengsel for lovbrytarar under 18 år. Regjeringa la 9. juni 2006 fram Stortingsmelding nr. 20 (2004-2005) om alternative straffereaksjonar overfor unge lovbrytere.

I stortingsmeldinga er det lagt stor vekt på å utvikle formålstenlege straffereaksjonar, mellom anna tiltak for å redusere bruken av fengsel utan vilkår. Forslaga elles er prega av at straffegjennomføringa skal vere progressiv. I dette ligg det at valet av straffereaksjon skal styrast av eit ønske om ikkje å bruke meir inngripande straff enn nødvendig, og at det skal vere ei utvikling i soninga. Regjeringa vil vurdere om straffelova på lengre sikt skal gi domstolen heimel til å dømme unge lovbrytarar under 18 år til opphald i institusjon i staden for fengsel, og at gjennomføringa av reaksjonen helst skal vere ei oppgåve for barnevernstenesta.

Bakgrunn og mål

Bakgrunnen for stortingsmeldinga er ønsket om betringstiltak for unge lovbrytarar, slik også Stortinget har bedt om. Målet med stortingsmeldinga er å leggje til rette for ei grunnleggjande gjennomtenking av korleis vi kan redusere bruken av fengselsstraff overfor ungdom mellom 15 og 18 år, og korleis straffa kan gjerast meir tilpassa denne gruppa i dei tilfella der ein ikkje kan unngå fengselsstraff. I meldinga er det lagt stor vekt på å utvikle formålstenlege straffereaksjonar, mellom anna tiltak for å redusere bruken av fengsel utan vilkår.

Noen hovudetall

Vanlegvis sit det mellom to og ti personar under 18 år i fengsel, og den gjennomsnittlege sitjetida i 2004 var ca. 60 dagar. Nærare 80 % av alle nyinnsetjingar gjaldt varetektsinnsetjingar, som i gjennomsnitt varte ca. 40 dagar. Det store fleirtalet av innsetjingar av unge under 18 år dreier seg med andre ord om korte varetektsopphald. Gjennomsnittleg sitjetid for heile fangebefolkninga er til samanlikning på vel 100 dagar. Om lag seks av ti registrerte innsette under 18 år per 12.9.2005 var utanlandske statsborgarar.

Grunnleggende prinsipp

For regjeringa er det eit mål både ved straffeutmåling og val av reaksjon å ikkje bruke eit strengare verkemiddel enn det som er strengt nødvendig for å skjerme samfunnet. Dette prinsippet må liggje til grunn for all bruk av straff overfor barn og unge.

Fengsel bare der det er særlig påkrevet

I straffelova 2005, som er vedteken, men ikkje sett i kraft fordi det må lagast ein spesiell del om dei enkelte straffeboda, er det bestemt at den som var under 18 år på handlingstidspunktet, kan bli dømd til fengsel utan vilkår berre når det er særleg påkravd. Ettersom det vil ta litt tid før straffelova 2005 kan setjast i kraft, vil regjeringa foreslå at ei tilsvarande avgrensing blir teken inn i den gjeldande straffelova. Regjeringa vil dessutan foreslå eit forbod mot at fengselsstraffa for desse lovbrutarane kan overstige 8 år.

Det må utviklast eit breitt spekter av alternative reaksjonar til fengsel, og bruken av reaksjonane må tilpassast typen lovbrøt og situasjonen til den unge:

Innskrenkinger i å pågripe, varetektsfengsle og isolere de yngste

- Regjeringa foreslår eit forbod mot å pågripe og fengsle personar under 16 år og eit forbod mot å fengsle personar under 18 år for meir enn ei veke om gongen.
- Regjeringa vil også vurdere om det bør setjast ei øvre grense for kor lenge nokon under 18 år kan bli sitjande i varetekt.
- Regjeringa går inn for å lovfeste eit forbod mot at personar under 18 år kan utsetjast for fullstendig isolasjon i varetekt.

Bruk av alternativ til fengsel

- Dersom behovet for fengsling er til stades, skal hovudregelen vere bruk av alternativ framfor fengsel når den sikta er under 18 år. Justisdepartementet ønskjer at barnevernsinstitusjonar i stor grad skal brukast som alternativ til fengsel. Regjeringa meiner det er viktig å få på plass eigna alternativ til fengsel for barn og unge mellom 16 og 18 år der den unge ikkje blir halden isolert, og der personellet har relevant kunnskap og erfaring.
- Regjeringa vil vurdere å endre vilkåret i straffeprosesslova § 188 om samtykke for plassering i institusjon eller kommunal bueining slik at Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) får ei plikt til å stille institusjonsplass til disposisjon dersom vilkåra etter barnevernlova er oppfylte.

Konfliktrådsordninga obligatorisk

Konfliktrådsordninga bør etter regjeringa si meining gjerast obligatorisk slik at påtalemakta skal påleggjast å overføre saker til konfliktrådet når gjerningspersonen er under 18 år. Dette betyr likevel ikkje at saker automatisk bringast inn for mekling, då dette er avhengig av samtykke frå fornærma og gjerningsperson. Regjeringa vil komme tilbake med ei nærare avgrensing av når konfliktrådsmeikling bør kunne brukast.

Vilkår med rehabiliterande effekt

Regjeringa vil vurdere å endre straffelova slik at domstolane i saker der ungdom mellom 15 og 18 år vil bli dømde til ei fengselsstraff på vilkår, blir pålagde å vurdere om det bør setjast vilkår som er særleg eigna til å ha ein rehabiliterande verknad.

Meir bruk av barnevernsinstitusjon

Gjeldande regelverk opnar både for påtaleavkall med vilkår og vilkårsdom der tiltak etter barnevernlova høyrer med. Dessutan opnar gjeldande regelverk for varetekt og soning i barnevernsinstitusjon. Regjeringa vil ta initiativ til å sjå nærare på om desse ordningane blir brukte ofte nok. Målet med ein slik gjennomgang er å identifisere hindringar slik at ordningane kan takast oftare i bruk.

Spesialtilpasset tilbod i de seks kriminalomsorgsregionane

For å sikre nærleik til familie, nærmiljø og lokalt nettverk vil Justisdepartementet gi fengsels- og varetektsinnsette under 18 år eit spesialtilpassa tilbod i kvar av dei seks regionane til kriminalomsorga.

Åpen soning

Hovudregelen i dei tilfella der fengsel utan vilkår er nødvendig, skal vere open soning, men slik at fridomsstraffa tidlegast mogleg blir erstatta av andre og mindre inngripande soningsformer.

Gode mottaksrutinar

Det er viktig å utvikle gode mottaksrutinar spesielt tilpassa behova til dei unge og etablere ansvarsgrupper så raskt som mogleg etter innsetjinga. Meininga med ansvarsgrupper er å leggje til rette for gode og varige tiltak etter lauslatingen.

Meir bruk av soning i institusjon og hjemmesoning

Regjeringa går inn for ein meir aktiv bruk av overføringar etter straffegjennomføringslova § 12 (soning i institusjon) og § 16 (hjemmesoning), og vil foreslå å endre § 16 for å gjere ordninga med gjennomføring av straff utanfor fengsel meir tilgjengeleg for unge domfelte.

Oppmyking av reglene om prøveløslatelse

Vilkåra i straffegjennomføringslova § 42 må mjukast opp slik at føresegnene om prøvelauslating blir lettare å bruke for barn og unge under 18 år.

Utprøving av KrAmi

Svensk kriminalomsorg har gått nye vegar i oppfølgingsarbeidet og i det tverretatlege samarbeidet. Det er utvikla eit samarbeid mellom fengsla, sosiale styresmakter og arbeidsformidlinga, dei såkalla Krami-prosjekta. KrAmi er forkorting for "Kriminalvård" og "Arbetsformidling". KrAmi byggjer på konsekvenspedagogikk og vender seg i første rekkje mot grupper av kriminelle med høg risiko for tilbakefall. Det er eit strengt opplegg for oppfølging av straffedømde etter soning. Prosjektet har gitt gode resultat både for den enkelte og for samfunnet. Målet er fast jobb og eit liv utan brotsverk. Regjeringa ønskjer å prøve ut eit slikt opplegg for unge lovbrutarar og vil gjennomføre eit pilotprosjekt med utgangspunkt i den svenske modellen.

Tilbakeføringsgaranti

Regjeringa vil innføre ein tilbakeføringsgaranti for tett oppfølging frå ulike etatar ved lauslating.